



Voor u ligt de zevende Nieuwsbrief van het Historisch Museum NLR.

Voor slechts € 10,= bent u donateur tot 1 januari 2004. U profiteert dan tevens van de andere voordelen van het donateurschap.

Aanmelden doet u zich door genoemd bedrag (of meer) over te maken op rekeningnummer 57.88.27.204 ten name van Stichting Historisch Museum NLR te Amsterdam.

Deze Nieuwsbrief wordt uitgegeven onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van de Stichting Historisch Museum NLR.

De Nieuwsbrief wordt elk kwartaal verspreid aan de donateurs van de stichting.

De laboratoriumvliegtuigen van de Rijks Studiedienst voor de Luchtvaart (RSL), deel 1

Mysterie rond ons eerste laboratoriumvliegtuig opgelost.

In onze vorige Nieuwsbrief, no 6, november 2002, werd er op gewezen dat het eerste RSL-vliegtuig, een Fokker F.II, pas op 1 september 1931 werd geregistreerd, terwijl er in oude jaarverslagen en rapporten sinds het begin van de jaren 1920 sprake was van "ons laboratoriumvliegtuig".

We denken nu toch te weten hoe de vork in de steel zit, mede dank zij stukken die we hebben ontvangen van de heer Zwartelé van het Aviodome te Schiphol (binnenkort Aviodrome te Lelystad). Van hem kregen we toegestuurd een "Verkorte Specificatie van de Verkooprekeningen van 1 januari – 31 december 1921" van de NV Nederlandsche Vliegtuigenfabriek, Amsterdam, alsmede enige andere informatie. Hieruit blijkt dat aan de RSL werd geleverd "1 vliegtuig F II, op contr. dd. 31 December '20 f 15.075,=". Dit vliegtuig, met constructienummer 1500, is meer dan vijftien jaar in Nederland actief geweest, maar heeft gedurende lange tijd kennelijk geen officiële registratie gevoerd. Het vliegtuig werd wel door de RSL gebruikt en de registraties H-NRSL en H-NABB zijn waarschijnlijk ervoor gereserveerd geweest. Uiteindelijk kreeg het op 1 september 1931 de officiële registratie PH-RSL, omdat de landenregistratie voor Nederland in 1929 werd veranderd van H-N... in PH-.... We laten hieronder de gereconstrueerde geschiedenis van "ons" vliegtuig in kort bestek volgen.



Met de bouw van het prototype van de Fokker F.II, met de fabrieks-aanduiding V.45 en de latere Duitse registratie D-57, werd in Schwerin, Duitsland, begonnen in december 1918 onder leiding van Reinhold Platz. De eerste vlucht heeft plaatsgevonden in oktober 1919. Anthony Fokker, die zich na de Eerste Wereldoorlog in Amsterdam had gevestigd, wilde dit eerste verkeersvliegtuig graag voor de pas opgerichte KLM demonstreren. Hij gaf daarom opdracht aan Bernhard de Waal, een goede vriend van hem, om dit prototype naar Nederland over te vliegen. De Geallieerden hadden echter aan het eind van de Eerste Wereldoorlog de uitvoer van welk Duits vliegtuig dan ook verboden. Het toestel moest dus op een slinkse manier uit Duitsland overgevlogen worden. Besloten werd om de verdwijning van het vliegtuig op diefstal te laten lijken. Onder het mom van proefdraaien werd in de hangar met geopende deuren de motor op gang gebracht en De Waal startte het toestel vanuit de hangar om hierna rechtstreeks op te stijgen. Het was het begin van een nogal bizarre vlucht, waarbij twee maal op Duits grondgebied een noodlanding moest worden gemaakt omdat de motor er mee stopte. De eerste keer gelukte het De Waal om de motor zelf weer aan de praat te krijgen. De tweede keer doken er na de landing twee politieagenten op die eens poolshoogte kwamen nemen. De Waal maakte duidelijk dat hij boven Duits grondgebied verdwaald was. Een van de agenten ging hierop instructies halen en De Waal kreeg de andere zover dat hij de propeller ronddraaide, zodat de motor weer gestart kon worden. Na het starten van de motor aarzelde De Waal niet en steeg direct op, de agent stomverbaasd achter latend. Nog was de bizarre vlucht niet ten einde, want bij een derde noodlanding in de nabijheid van Surhuisterveen in Friesland, werd het toestel zodanig beschadigd dat opnieuw starten uitgesloten was. Het vliegtuig werd hier gedemonteerd en per trein en boot naar Amsterdam gebracht. Daar werd het opgekalefaterd en aan het eind van dat jaar dus aan de RSL verkocht.

In het boek “75 Years of Aerospace Research in the Netherlands” (het jubileumboek) staat op pag. 52 vermeld dat de RSL pas in 1931 zijn eerste laboratoriumvliegtuig verwierf. Dat blijkt dus nu onjuist te zijn!

Dat het vliegtuig gedurende tien jaar niet was opgenomen in het luchtvaartregister zou veroorzaakt kunnen worden doordat het lange tijd op Soesterberg gestationeerd was en mogelijk gerekend werd als tot de LVA (Luchtvaartafdeling van het leger) toebehorend.

Over de lotgevallen van de Fokker F.II PH-RSL in dienst van de RSL staat ons geen directe informatie via logboeken ter beschikking. Wel is het mogelijk om aan de hand van rapporten, verslagen en dergelijke de proeven met dit laboratoriumvliegtuig te reconstrueren. Dat bewaren we echter voor een andere keer.

Nadat het toestel vele jaren dienst had gedaan bij de RSL, verwierf de RSL in 1936 een Fokker F.VIIa als laboratoriumvliegtuig en kocht Fokker de F.II terug met de bedoeling het voor het te stichten Nationaal Luchtvaartmuseum te bewaren. De F.II werd op 4 mei 1936

uitgeschreven uit het luchtvaartregister en op dezelfde datum ging de registratie PH-RSL over op het nieuwe laboratoriumvliegtuig. De F.II werd in 1936 beschilderd met de niet-officiële registratie H-NABC en verscheen als zodanig bij een jubileumtentoonstelling van Fokker in Den Haag en in 1938 in de film “Hier Luchthaven Schiphol”. Het vliegtuig, opgeslagen in de Fokker-hangar op Schiphol, werd zwaar beschadigd bij het bombardement door de Duitsers op 10 mei 1940. In de oorlogsjaren is het gesloopt. Het was met deze loopbaan het allereerste en langst-vliegende exemplaar van de Fokker F.II.

Met deze reconstructie is hopelijk nu ook eindelijk het even hardnekkige als foutieve verhaal uit de weg geruimd dat de Fokker F.II PH-RSL als O-BAIC en OO-AIC in de periode 1920-1931 in België zou hebben gevlogen. Dit verhaal kan dus nu definitief naar het rijk der fabelen verwezen worden. Na aankoop vloog het toestel voor de RSL en werd binnen deze dienst voortdurend aangeduid als de PH-RSL, echter zonder dat het als zodanig was ingeschreven. Bewijzen hiervoor zijn er te over, zie bijvoorbeeld de RSL-rapporten V.62, V.66, V.68, V.103, V.453 en V.462 over test- en proefvluchten die geheel de periode 1920-1931 bestrijken. Het toestel dat in België met de hiervoor genoemde registraties heeft gevlogen is de oorspronkelijke Fokker F.II H-NABC die vanaf 13 september 1920 tot 15 september 1927 ingeschreven stond op naam van de KLM. Dit toestel is door de KLM aan de SABENA verkocht en heeft bij deze luchtvaartmaatschappij tot 1936 dienst gedaan, waarna het verkocht werd aan een Belgische particulier. Het was het eerste toestel dat Fokker aan de KLM leverde, vandaar dat deze (historische) registratie weer door Fokker voor de tentoonstelling in Den Haag uit de mottenballen werd gehaald.

wordt vervolgd



Interviews met oud-medewerkers

Een van de aardige activiteiten van de bestuursleden is het houden van interviews met oud-medewerkers. Eind 2002 zijn er al 10 van hen geïnterviewd, en ook de eerste maanden van dit jaar zijn weer twee oud-medewerkers bezocht.

In januari was dat ir. A. de Lathouder, die van 1936 tot 1956 bij RSL en NLL werkzaam was. Hij is 91 jaar oud en weet zich nog veel te herinneren over de tijd dat hij bij het laboratorium werkzaam was. De heer De Lathouder heeft gewerkt met de windtunnel op de Marinewerf, en is daarna betrokken geweest bij het ontwerp en de bouw van de beide lage-snelheidswindtunnels in Amsterdam (waar nu o.a. het bedrijfsrestaurant is) en bij het ontwerp van de lage turbulentie tunnel (op welke fundamenteen nu het LTT-gebouw staat). De heer De Lathouder stelde spontaan zijn oude foto's beschikbaar voor het museum om te kopieëren.

In februari kreeg mevrouw G. Warsen-Bastiaans twee bestuursleden van het museum op bezoek, waarbij zij vertelde over haar ervaringen uit 1946 als secretaresse van de heren Koning en Beelaerts van Blokland, de toenmalige directeurs. In die tijd leerde zij de heer Warsen kennen die toen al 16 jaar bij RSL (later NLL) werkzaam was, en met wie zij trouwde. De heer Warsen is in 2000 overleden, en heeft vele foto's en documenten nagelaten die interessant zijn voor het museum.

Wie werkte wanneer bij het lab?

Een van de activiteiten van het museum is het in kaart brengen van de gegevens van personen die bij het laboratorium hebben gewerkt. De bedoeling is om een min of meer volledig overzicht te hebben van alle medewerkers vanaf de RSL-periode. Het gaat daarbij om algemene gegevens (data indiensttreding, vertrek), en om het verwijzen naar documenten waarin de namen van die personen zijn vermeld, zoals b.v. directiemededelingen, jaarverslagen, personeelsbladen, e.d. Gebruik wordt gemaakt van de nog bij het NLR aanwezige oude personeelsdossiers, die zijn toevertrouwd aan Jan Hoefnagels (oud medewerker van de afdeling Personeelszaken). Bijna wekelijks verwerkt hij voor deze klus de gegevens in een database.

Aan onze trouwe jaardonateurs

Mocht u vergeten zijn uw donatie over 2003 over te maken dan verzoecken wij u alsnog uw donatie over te maken op bankrekeningnummer 57.88.27.204 t.n.v. de Stichting Historisch Museum NLR.

Video NLL 1940-1945

Door Klaas Breman, Frans Idema en André van Hilten is een oude film over het toenmalige NLL uit de oorlogsjaren en kort daarna op VHS-band gezet.

Deze film, die is ingekort tot 38 minuten en voorzien is van achtergrondmuziek, is vertoond tijdens de donateursbijeenkomst eind 2002 in de Noordoostpolder. Voor gegadigden is de videoband te koop voor € 10,— Bestellingen s.v.p. via e-mail museum@nlr.nl of telefonisch bij Jan te Boekhorst (072-5710349).

Historische stukken in het centrale archief

Het bestuur heeft verzocht kennis te mogen nemen van historisch materiaal dat zich bevindt in het centrale archief van het NLR, waarvoor toestemming is verleend. Binnenkort zal worden begonnen met het doornemen van dat materiaal. Het archief uit de RSL-periode is ondergebracht in het Nationaal Archief in Den Haag. Wij beschikken over een inventaris daarvan. Het bestuur heeft al eens een dag in een aantal dossiers daarvan gespit, maar de enorme omvang daarvan maakt nog vele bezoeken noodzakelijk.

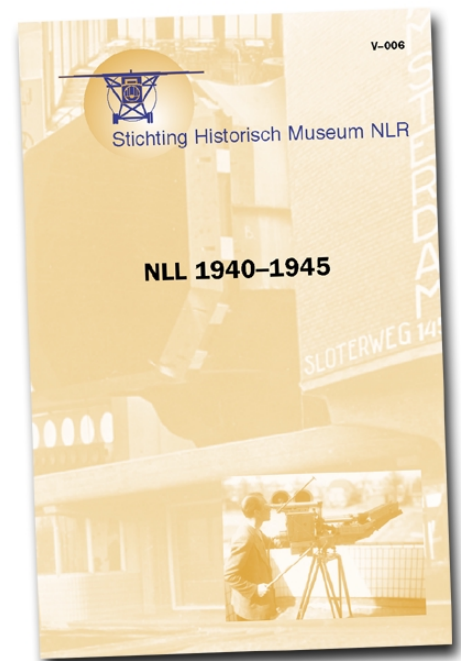
RSL-project

Het bestuur heeft zich tot taak gesteld de RSL-historie verder uit te diepen. Reden daarvan is dat daarover weinig bekend is en dat informatie uit die periode (1919-1937) moeilijk is te vinden, mede omdat vrijwel alle medewerkers die in die periode werkzaam waren zijn overleden.

Voor dit project wordt gebruik gemaakt van de gegevens uit allerlei bronnen, zoals de interviews, ontvangen documenten, de dossiers in de diverse archieven, e.d. Onlangs kon via een antiquariaat worden aangeschaft de beschrijving van het archief van de Commissie van Advies voor de RSL, waarvan de dossiers zich ook in het Nationaal Archief bevinden.

Een zeer waardevol stuk werd enige tijd geleden ontvangen van ir. Wolff, de zoon van de eerste RSL-directeur Dr. Wolff. Het bevat persoonlijke aantekeningen van Dr. Wolff over zijn ervaringen, opgetekend aan het einde van zijn loopbaan.

Hoe lang het RSL-project gaat lopen is nog niet goed aan te geven.



Als u het werk van het museum een warm hart toedraagt....

... en u wilt daarvoor wat doen als vrijwilliger dan heten wij u buitengewoon welkom in de kring van vrijwilligers. Een telefoontje naar Jan te Boekhorst (072-5710349) of naar Henri Vos (0527-248722) kan het begin betekenen van een stukje zinvolle vrijetijdsbesteding gekoppeld aan uw hobby. En dat op het NLR!

Het gaat daarbij vooral om het conserveren van het historische materiaal van het laboratorium, en om dat materiaal op een aardige manier tentoon te stellen in de onlangs aangeschafte vitrinekasten. Verder vragen we in de NOP ook vrijwilligers voor het uitspitten van het foto- en fotonegatievenarchief. Dat houdt in het sorteren, ordenen, beschrijven en (elektronisch) vastleggen van de foto's.

Henri Vos contactpersoon NOP

Henri Vos, chef van de afdeling Technische Projecten in de Noordoostpolder, heeft zich bereid verklaard op te treden als contactpersoon tussen het bestuur en de vrijwilligers in de Noordoostpolder. Het is voor hem nu nog goed te overzien, maar de bedoeling is dat er meer vrijwilligers worden gevonden om ook in de NOP te werken aan het verzamelen en tentoonstellen van historisch materiaal. Ook het historisch fotoarchief is in de NOP ondergebracht. U kunt zich bij Henri melden op de volgende manier: telefoon 0527-248722, e-mail: voshb@nlr.nl.

Nieuwe vitrinekast in de NOP

Eind 2002 heeft het bestuur een derde vitrinekast aangeschaft voor plaatsing in de NOP. Deze wat grotere kast is door de heer Van der Horst netjes in elkaar gezet, en zal binnenkort worden ingericht. De kast staat op de overloop voor de ingang van het bedrijfsrestaurant, in het T-gebouw. De andere twee kasten, die inmiddels zijn ingericht, staan in dat gebouw beneden in de hal. De bedoeling is de inhoud van de kasten regelmatig te vernieuwen.

Weet u trouwens dat de vitrinekasten met meetapparatuur op de eerste etage van het Hoofdgebouw in Amsterdam (bij de afdeling EI) ook worden beheerd door vrijwilligers van het museum?

Lunchtijdbezoeken aan het museum

Het bestuur is van plan dit jaar te beginnen met het in Amsterdam organiseren van bezoeken aan het museum tijdens lunchtijd. De bedoeling is om belangstelling te wekken bij medewerkers voor de historie van het laboratorium, door het geven van een korte presentatie gevolgd door een bezoek onder begeleiding van een vrijwilliger aan het museum. Plan is om daarmee in de loop van dit jaar te beginnen, met kleine groepen die zich tevoren aangemeld hebben, op woensdagen. Aankondigingen zullen via de bekende media worden bekend gemaakt (mededelingenborden, intranet).

Excursies naar het museum

Ook voor belangstellenden van buiten het NLR zal de mogelijkheid worden geopend om onder begeleiding het museum te bezoeken op woensdagen. Het zal dan gaan om kleinere groepen (max. 5-7 personen). Indien u daarvoor belangstellenden weet kunt u dit opgeven aan het bestuur, of per e-mail museum@nlr.nl

Als u het museum een warm hart toedraagt...

..en u bent nog geen donateur, geeft u zich dan a.u.b. op door overmaking van minimaal € 10,- op jaarbasis (indien met Vut of gepensioneerd bent u vanaf € 100,- donateur voor het leven) op bankrekeningnummer 57.88.27.204 t.n.v. de Stichting Historisch Museum NLR.

Op 12 april volgende donateursbijeenkomst

Op zaterdagmiddag 12 april zal in Amsterdam de vijfde donateursbijeenkomst plaatsvinden. Cees Leijnse en Otto de Vries zijn bereid gevonden ieder een presentatie te geven over resp. niet-luchtvaartwerk in vogelvlucht en windenergie-onderzoek. De uitnodiging met het programma voor de bijeenkomst is ingesloten in deze nieuwsbrief, samen met een antwoordkaartje. Wij hopen weer op een goede opkomst.

